

II.

PRIKAZI I OSVRTI – SURVEYS AND REVIEWS

Značajan prilog historiografiji i publicističkoj literaturi o prošlosti Grubišnog Polja

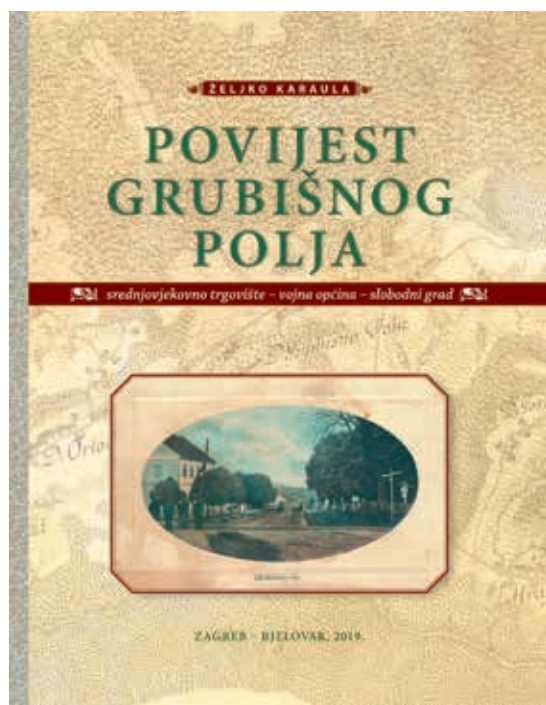
Željko Karaula: *Povijest Grubišnog Polja:*

srednjovjekovno trgovište, vojna općina, slobodni grad.

Zagreb – Bjelovar: Zavod za znanstvenoistraživački i umjetnički rad
u Bjelovaru, 2019., 374 str.

Grad Bjelovar prvi je grad u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji koji je dobio znanstvenu monografiju o nastanku i razvoju u proteklih 250 godina (1756.–2006.). Monografija *Povijest Bjelovara: od početaka naseljavanja do kraja Domovinskog rata* bila je rezultat znanstvenoistraživačkog projekta (2009.–2012.) u kojem su sudjelovali prof. dr. sv. Hrvoje Petrić, prof. dr. sc. Željko Holjevac i dr. sc. Željko Karaula. Monografija *Povijest Bjelovara* objavljena je u ediciji *Posebna izdanja Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru* 2013. godine kao 3. knjiga u toj ediciji.

Nastavljajući ostvarivati ideju o tome da svih pet gradova Županije ima monografiju, Zavod za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru objavio je 2019. godine u ediciji *Posebna izdanja* (knjiga 9) monografiju *Povijest Grubišnog Polja: srednjovjekovno trgovište, vojna općina, slobodni grad* čiji je autor dr. sc. Željko Karaula. Knjiga je značajno popunila fond historiografske i publicističke literature o prošlosti Grubišnog Polja te je prvi znanstveni i cjeloviti prikaz povijesti toga grada.

Knjigu *Povijest Grubišnog Polja* recenzirali su akademik Nikša Stančić i dr. sc. Vjenceslav Herout, urednik je prof. dr. sc. Vladimir Strugar te glavni i odgovorni urednik prof. dr. sc. Slobodan Kaštela.

Osim *Predgovora* i *Riječi gradonačelnika* Zlatka Maderuha, sadržaj je razvrstan u sedam glavnih poglavlja:

1. Grubišnopoljsko područje do dodjeljivanja sajamske povelje Vojnoj općini Grubišno Polje (1786.)
2. Vojna općina Grubišno Polje u razdoblju 1786.–1872. godine
3. Grubišno Polje nakon sjedinjenja s Civilnom Hrvatskom do kraja Prvog svjetskog rata

4. Grubišnopoljski kraj u novoj jugoslavenskoj državi (1918.–1941.)
5. Grubišno Polje i grubišnopoljski kraj u Drugom svjetskom ratu (1941.–1945.)
6. Grubišno Polje u socijalističkoj Jugoslaviji (1945.–1991.)
7. Raspad Jugoslavije, Domovinski rat i stvaranje Republike Hrvatske: politika – vojne operacije – društvo (1990.–2010.)

Knjiga je opremljena *Sažetkom* na hrvatskom i engleskom jeziku, tumačenjem korištenih kratica, *Kazalom imena*, popisom izvora i literature te bilješkom o piscu.

Prikazat ćemo bitna obilježja sedam glavnih poglavlja. U prvom se poglavlju razmatra povijest grubišnopoljskog kraja od antike do 18. stoljeća, kad je grubišnopoljsko područje, silom povijesnih prilika, u austrijskom vojnokrajiskom sustavu. Autor razmatra ključne i još nedovoljno razjašnjene povijesne činjenice o osnivanju Grubišnog Polja kao naselja u srednjovjekovlju s posebnim osvrtom na kontinuitet ili diskontinuitet njegove opstojnosti tijekom osmanlijske vladavine.

Drugo je poglavlje orijentirano na vojnu povijest tijekom koje su Grubišnopoljci ratovali za interese austrijske carevine širom Europe. Prikazuje se način života stanovništva u vojnokrajiskim kućnim zadrugama, ali i općenito tadašnji gospodarski i svakodnevni život u kojem se počeo osjećati proplamsaj *ilirstva* te se bilježi prvo doseljavanje Čeha.

Treće je poglavlje posvećeno modernizaciji Grubišnog Polja kada se ono, nakon ujedinjenja Varaždinske vojne krajine (1871.), našlo u okvirima Civilne Hrvatske i kad počinje njegova modernizacija kao naselja i nastajanje prve skupine uske grubišnopoljske elite koja promišlja buduću razvoj toga mjesta. Autor piše o političkim prilikama (npr. izborima za Hrvatski sabor, djelovanju Hrvatske pučke seljačke stranke, djelovanju Ivana Nepomuka Jemeršića), društvenom životu (osnivanje udruga, osnovnog školstva), gospodarstvu i vjerskome životu.

Četvrto poglavlje prikazuje Grubišno Polje u prvoj jugoslavenskoj državi (1918.–1941.), tadašnji politički i društveni život te razvoj gospodarstva. Nepovoljne političke prilike, stranački život, međunacionalne napetosti između hrvatske i srpske zajednice koje su činile većinu stanovništva toga kraja i mjesta obilježile su njegov politički razvoj. To razdoblje obilježeno je počecima radničkog i komunističkog pokreta, djelovanjem židovske zajednice, seljačkim nemirima 1920. te utjecajima Šestosiječanjske diktature (1929.).

Drugi svjetski rat tema je petog poglavlja. Autor prikazuje osnivanje Nezavisne Države Hrvatske, torture novouspostavljenog ustaškog režima nad srpskim stanovništvom i drugim neistomišljenicima te postupni razvoj partizanskog pokreta koji se suprotstavio ustaškom poretku. I u nepovoljnim političkim i ratnim prilikama u Grubišnom Polju osnivaju se različita kulturna društva, udruge i financijske ustanove (npr. Grubišnopoljska vjeresijska zadruga, Hrvatska seljačka sloga, Hrvatska štedionica, Hrvatski sokol i dr.).

U sedmom se poglavlju temeljito prikazuje Grubišno Polje u socijalističkoj Jugoslaviji (1945.–1991.), kad grubišnopoljska komuna doživljava najveći gospodarski i modernizacijski napredak jer se stvaraju i proširuju ključne gospodarske osnovice toga poljoprivrednog kraja. Prikazuje se učvršćivanje komunističke vlasti i početak obnove, gospodarsko-komunalna i društvena zbivanja (Poljoprivredno-prehrambena kombinat *Ilova*, Mljekarska tvrtka *Zdenka*) te razvoj školstva i kulture.

Sedmo, posljednje poglavlje donosi dramatičan raspad jugoslavenske države i komunističkog sustava koji je kulminirao pobunom grubišnopoljske srpske zajednice protiv novostvorene hrvatske države. Bilježi se početak ratnih djelovanja i život u UNPA-zoni. Nakon tih iskustava Grubišno Polje u Republici Hrvatskoj, uz znatne teškoće i veliku gospodarsku stagnaciju, polako kreće prema novim vidicima i boljem socijalnom i gospodarskom standardu.

U zaključnim mislima možemo ustvrditi da o Grubišnom Polju, jednom od pet gradova Bjelovarsko-bilogorske županije, nema opsežnijeg i sustavnog historiografskog djela, pa čak ni u značajnijem broju znanstvenih radova o pojedinim aspektima njegova povijesnog razvoja, stoga je knjiga *Povijest Grubišnog Polja* pokušaj da se čitatelju pruži sintetički pregled njegove povijesti, u mjeri u kojoj je to moguće, pomoću prikaza glavnih političkih, gospodarskih i društvenih procesa na tom području.¹

VLADIMIR STRUGAR

¹ Knjiga je predstavljena u Grubišnom Polju 29. listopada 2019. i Bjelovaru 13. studenoga 2019., a predstavili su je prof. dr. sc. Slobodan Kaštela, glavni i odgovorni urednik, prof. dr. sc. Vladimir Strugar, urednik, dr. sc. Vjenceslav Herout, recenzent, i dr. sc. Željko Karaula, autor.